

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان: تاثیر رسانه های نوین بر توانایی های فکری و عاطفی کودکان

استاد راهنما: زینب میرزایی – کبری بحرینی

نام نویسندگان: فاطمه قاسمی – سحرافراهیان –فرخنده فتوحی –مهدیه محیسنی –

مرضیه رضانی کته

مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (س)کنگان

استان بوشهر

چکیده

تأثیر رسانه های نوین بر توانایی های فکری و عاطفی کودکان، بسیار زیاد است. در بعد عاطفی، کودک به وسیله تماشای دایم صحنه های جذاب و پر زرق و برق، که در اکثر این رسانه ها وجود دارد، تمایلات سطحی پیدا میکند. که او را غافل میکند از آرزوها و اهداف مثبتی که باعث رشد او میشود. از طرفی به دلیل تجربه مکرر شادی های سطحی، و شکست های مجازی، دچار اضطراب، افسردگی، خشونت طلبی و... میشود. این رسانه ها همچنین، به دلیل تقویت بیش از حد قوه خیال، باعث کاهش شدید قدرت تفکر و ضعف حافظه کودک میشود.

کلیدواژه: رسانه، کودکان، توانایی فکری، توانایی عاطفی

مقد

مه

در این مقاله بنا هست درباره:))تاثیر رسانه های نوین،بر توانایی های فکری و عاطفی کودکان((صحبت کنیم.رسانه های نوین شامل بازی های رایانه ای،شبکه های اجتماعی و ... میشود.متأسفانه در چند دهه اخیر میزان استفاده کودکان از این رسانه ها رشد بسیار زیادی داشته است.

لذا می‌خواهیم آسیب هایی که به وسیله این رسانه ها ،متوجه کودکان است را از دیدگاه اسلام، بررسی کنیم تا والدین و اطرافیان کودک،با آگاهی از این آسیب ها ،استفاده بی رویه فرزندان‌شان از این رسانه ها را کنترل کنند. و آن را مساله ای بی اهمیت‌آتلقی نکنند.چرا که اگر در کودکی،استفاده کودک از فضای مجازی ،مدیریت نشود،ممکن است در نوجوانی به استفاده از این رسانه ها اعتیاد پیدا کرده و آثار غیر قابل جبرانی را بر فکر و عاطفه کودک،برجا بگذارد.

مقاله پیش رو با رویکرد فقهی_اجتماعی به بررسی))تاثیر رسانه های نوین بر توانایی های فکری و عاطفی کودکان((می‌پردازد.

نویسنده بر آن است که در سه بخش به بررسی این موضوع بپردازد:

- الف)تاثیر رسانه های نوین بر شکل گیری تمایلات
- کودکان ب)تاثیر رسانه های نوین بر کاهش قدرت
- تفکر کودک ج)تاثیر رسانه های نوین بر رشد
- بیماریهای روانی کودکان

الف) شکل گیری تمایلات کودک

ما انسانها در طول روز با صحنه‌های زیادی مواجه هستیم. تمام تصاویری که ما در طول شبانه روز مشاهده میکنیم، بصورت ناخودآگاه روی تمایلات و علایق ما تاثیرگذار هستند. هر چند خود ما غالبا از میزان این تاثیر بیخبر هستیم، اما در تعالیم دینی و احادیث ما به وفور [به این نکته اشاره شده است

بطور مثال در حدیثی از امیرالمومنین امام علی علیه السلام آمده است : ((الْقَلْبُ مُصْحَفٌ أَلْبَصَرَ)) (یعنی دل، کتاب دیده است).

(بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار عليهم السلام ج ۸۶، ص ۶۸۲)

این روایت به زیبایی و دقت، قلب را به مصحف تشبیه کرده است. در این روایت، ساعت ها باید تفکر کرد. اگر چه این روایت از سه کلمه تشکیل شده؛ اما واقعیتی که به آن اشاره می کند، مانند پنجره ای است که به روی دنیایی از حقایق، باز می شود. «مُصْحَف»، به معنای مجموعه مطالبی است که در کاغذ یا چیزی شبیه به آن نوشته می شود و میان دو جلد قرار می گیرد. به نقل از لسان

العرب، ج ۹، ص ۷۶۱) کلمه «مُصْحَف»، در فارسی به «کتاب»، ترجمه می شود؛ اما در لغت عرب، میان «کتاب» و «مُصْحَف»، تفاوتی وجود دارد. اگر مطالبی روی یک برگه نوشته شود، به آن «کتاب» می گویند؛ اما «مصحف» نامیدن این برگه، در عربی اشتباه است؛ زیرا در عربی، «مُصْحَف»، به مجموعه برگه هایی گفته می شود

که در کنار هم جمع شده و دو طرف آن را یک جلد، در بر می گیرد. به نقل از الفروق فی اللغة، ص ۶۱۲) من دیگر ما، ج ۵، ص ۵۵)

در حدیث دیگری از این امام بزرگوار آمده است که میفرمایند: ((الْعَيْنُ طَلَايَ غُ الْقُلُوبِ)).

یعنی چشمها پیشقراولان و دیده بانان دلها هستند. (غرر الحکم و درر الکلم، ج ۷، ص ۸۲)

در تفسیر این حدیث آمده است)) چشمها جاسوسان دلهایند که هر چه مشاهده کنند خبر آنها را از برای دلها بیاورند تا تفکر در آنها نمایند و از آن پی به اسرار معارف إلهیه برند و

استنباط خواصّ و آثار نمایند((شرح غررالحکم، خوانساری، ج ۷، ص ۱۷۷)

توجه به معنای کلمه «طلائع»، امکان راه یافتن به عمق معنای این روایت را برای ما فراهم می کند. «طلائع»، جمع «طلیعه» است. طلّیعه، به سربازانی می گویند که پیشاپیش یک لشکر، حرکت می کنند و نقش دیده بان را ایفا می کنند. این سربازان، پس از دیده بانی، خبرهایی را از جبهه مقابل می آورند و برنامه ریزی لشکر بر اساس اطلاعات آنها انجام می گیرد. (به نقل از العین، ج ۲، ص ۲۷) من دیگرما، ج ششم، ص ۵۸)

همچنین در حدیث دیگری میفرمایند)) لَحْظُ الْإِنْسَانِ رَائِدُ قَلْبِهِ ((

(عیون الحکم و المواعظ، ج ۷، ص ۲۲)

(در گذشته، از آن جایی که مسیر سفر، معمولاً از راه بیابان می گذشت، کسی در کاروان با عنوان بلدچی حضور داشت که پیشاپیش کاروان، به راه می افتاد و جاهایی را که برای اقامت مناسب بود و آب هم داشت، انتخاب می نمود. کاروان هم در میانه راه، در همان اقامتگاه ها توقف میکرد. نام این فرد «رائد» بود. (من دیگر ما، ج پنجم، ص ۱۲، به نقل از مجمع البحرین، ج ۸، ص ۵۸)

این احادیث همگی به اهمیت و تاثیر نگاه بر قلب، حکایت دارد. کودکی که بیشتر نگاه و توجه او به رسانه های جمعی و فضای مجازی است، روزانه با حجم زیادی از این نگاه های بیهوده مواجه هست. برخی به اشتباه گمان می کنند آنچه در معارف دینی نهی شده، نگاه حرام است؛ نگاهی که در پی آن، غریزه جنسی انسان تحریک می شود. در نهی شدن از چنین نگاهی، تردیدی نیست؛ اما آنچه در روایات، در باره مراقبت از نگاه

گفته شده، بسیار فراتر از نگاه حرام است (همان، ص ۵۵)

امیرالمؤمنین (علیه السلام) میفرمایند)) كُلُّ نَظَرٍ لِيَّ سَ فِيهِ إِعْتِبَارٌ فَلَهُ وَ. ((هر نگاهی که در

تحقیقا صورت گرفته نشان میدهد که) بسیاری از نوجوانان بزهکار مخصوصاً در آمریکای شمالی همانطور که خودشان قبول دارند اگر برخی فیلمها را نمیدیدند دست به ارتکاب جرم یا جنایت نمیزدند. خودکشیها که رسانه‌های ارتباط جمعی را به شدت تحت الشعاع قرار میدهد، از جمله خودکشی‌های شخصیت‌های شناخته شده، مثل خودکشی چهره، موجب (nyliraM eornOM) درخشان سینمای امریکا، خانم ماریلین مونرو افزایش خودکشی در ماه‌های بعد می‌شود. (همان، ص ۷۹۸ به نقل از پایگاه اطلاعرسانی (آفتاب

یکی از مهمترین اصول تربیتی این است که برای رشد و قدرت روحی کودک، نیاز است که به تناسب سن خود با رنج‌هایی مواجه شود و سختی و شکست را تجربه کند). اما در دنیای مجازی شکستها پی در پی است. شکستهایی که کودک در طول یک روز متحمل میشود با ظرفیت روحی او تناسب ندارد. وقتی دنیای مجازی شکل واقعیت به خودش میگیرد شکستهای دنیای مجازی به اندازه شکستهای دنیای واقعی میتواند روی اعصاب و روان کودک اثر منفی بگذارد. (من دیگر ما، ج پنجم، ص ۸۹)

در روایتی زیبا از امام سجاد علیه السلام آمده است) قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَشْكُو إِلَيْهِ حَالَهُ فَقَالَ مِسْكِينُ ابْنُ آدَمَ لَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ ثَلَاثُ مَصَائِبَ لَا يَعْتَبَرُ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ وَ لَوْ إِغْتَبَرَ لَهُ أَنْتَ عَلِيٌّ هَذَا الْمَصْ أَيْبُ وَأَمَرُ الدُّنْيَا فَأَمَّا الْمُصِيبَةُ الْأُولَى فَأَلْيَوْمَ الذِّي يَنْقُصُ مِنْ عُمُرِهِ قَالَ وَ إِنْ نَالَهُ نَقْصَانٌ فِي مَالِهِ إِغْتَمَّ بِهِ وَ الدَّرْهُمُ يَخْلُفُ عَنْهُ وَ الْوَعْدُ لَا يَرُدُّهُ وَ الثَّانِيَةُ إِنَّهُ يَسْ تَوْفِي رِزْقَهُ فَإِنْ كَانَ حَلَالاً حُوسِبَ عَلَى هَذَا وَ إِنْ كَانَ حَرَاماً عُوقِبَ عَلَى هَذَا قَالَ وَ الثَّلَاثَةُ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ قِيلَ وَ مَا هِيَ قَالَ مَا مِنْ يَوْمٍ يُمُوتُ سَيِّئاً إِلَّا وَ قَدْ دَنَا مِنَ الْخَيْرَةِ رَحْلَةً لَا يَدْرِي عَلَى الْوَجْهِ نَهْ أَمْ عَلَى النَّارِ (الاختصاص، ج ۷، ص ۲۵۸)

مردی در محضر امام سجاد علیه السلام از اوضاع و احوال خویش شکوه کرد. حضرت فرمود: بیچاره آدمی هر روز با سه مصیبت روبروست و از یکی از آنها هم عبرت نمیگیرد و اگر عبرت میگیرد مصیبتها و کار دنیا برای او آسان میشد. مصیبت اول کم شدن یک روز از عمر اوست. در صورتی که اگر از مال او چیزی کم شود اندوهگین میشود. این در حالی است که در هم جبران میشود، اما عمر رفته را هیچ چیز بر

نمیگرداند. مصیبت دوم این است که روزی اش را کامل به دست می‌آورد. اگر حلال باشد به خاطر آن حساب رسی میشود و اگر حرام باشد کیفر میبیند مصیبت سوم بزرگتر است. گفته شد آن چیست؟ فرمود هر روزی را که شب میکند یک مرحله به آخرت نزدیک میشود و نمیداند که به بهشت نزدیک شده یا به دوزخ؟

مشکل آنجا عمیق تر میشود که برخی برای درمان این غم ها و احساس افسردگی، باز به فضای رسانه متوسل میشوند و) کسانی که دچار افسردگی شده‌اند را از راه رویارویی درست با واقعیت و حقیقت درمان نمیکنند. باید کاری کنند که از واقعیتها غافل شوند.

مشغول شدن به شادیهای سطحی یکی از روشهای اصلی این افراد برای فرار از واقعیتهاست این افراد باید بدانند که فرار از واقعیت افسردگی را درمان نمیکند بلکه موجب پیشرفت افسردگی میشود. (من دیگر ما، ص ۶۵، ج ششم)

(شادیهای سطحی اگرچه در یک مقطع زمانی میتواند خنده را به لب آورد یا شادی را مهمان دل کند اما اثر این شادیا ماندگار نیست و خیلی زود از بین میرود شما وقتی یک فیلم دو ساعته کمدی را میبینید تا چند دقیقه یا چند ساعت یا چند روز پس از تماشای فیلم احساس شادی میکنید اما شادیهایی که در عمق وجود انسان پدید میآید ماندگار است این ماندگاری تا وقتی است که عامل آن شادی پابرجاست عوامل شادیهای عمیق میتواند تا آخر عمر هم باقی باشد.

باید این نکته را گوش زد کنیم که ما با عواملی که شادیهای سطحی را تولید میکند، مشکلی نداریم مثلاً اگر کسی برای ما لطیفهای تعریف کند، که از نظر اخلاقی زشت نباشد، اشکالی ندارد و حتی خوب هم هست. اما بر این باوریم که این شادیا نمیتواند محور شادیهای زندگی انسان باشد زیرا کسی که تنها به شادیهای سطحی بسنده میکند نمیتواند به آرامش برسد. (من دیگر ما، ج ششم، ص ۶۸ و ۲۶)

اما بعنوان نکته پایانی و جمع بندی این بحث، حدیثی از امام علی علیه السلام را آورده ایم که به زیبایی تفاوت بین شادی و غم سطحی با شادی و غم عمیق و مورد نیاز را بیان داشته اند

امیرالمؤمنین (علیه السلام) میفرماید: ((اَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ أَلَمَ مَرَّةٍ قَدْ يَسْرُهُ دَرَكُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَفُوتَهُ ۖ وَ يَسُوُّهُ فَوَاتُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَدْرِكْهُ فَلَيْكَ أَنَّ سُرُورَكَ بِمَا نَلْتَ مِنْ آخِرَتِكَ

وَلْيَكُنْ أَشْرَفَكَ عَ لَى مَا فَاتَكَ َ مِنْهَا وَ مَا نَلْتَ مِنْ دُنْيَاكَ فَلَا تَكُ تَكْثِرَنَّ بِهِ فَرَحاً وَ مَا فَاتَكَ َ مِنْهُ فَلَا تَأْسَ ُ عَلَى ِه جَزَعاً وَ لَ يَكُنْ هُمُكَ

فِيمَا بَعْدَ الْوُتِ وَ السَّلَامُ)) (.) بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار عليهم السلام

(ج ۱۵، ص ۱)

اما بعد، آدمی گاه برای به دست آوردن چیزی شاد میشود که در هر حال به او میرسد و برای نرسیدن به چیزی اندوهگین میشود که هرگز آن نمیرسد. پس شادی تو در جایی باشد که به امری از امور آخرت دست مییابی و اندوهت آن جا باشد که امری از امور

آخرت را از دست میدهی. بنابراین با آنچه از دنیا به دست میآوری زیاد شادی مکن و با آن چه از دنیا از دست میدهی جزع نکن همت خویش را برای پس از مرگت صرف کن.

اگر کودک از همان ابتدا با شادی و غم عمیق آشنا نشود و به شادی و غم سطحی عادت کند، نه تنها در دنیا دچار انواع بیماریهای روحی میشود، بلکه در آخرت نیز جز زیانکاران است.

پس والدینی که نگران سلامت فکری و عاطفی کودکان خود هستند، لازم است که میزان و کیفیت رسانه هایی را که در اختیار کودکان قرار میدهند را بررسی و کنترل کنند.

منابع

قرآن کریم

۷. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار الجامعه لدرر الاخبار الائمه الاطهار عليهم السلام، ج ۲۶.

۲. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۷.

۸. واسطی، لیثی، عیون الحکم و المواعظ، ج ۷.

۲. شیخ مفید، الارشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، ج ۷.

۵. خوانساری، شرح غرر الحکم، ج ۷.

۲. فیض کاشانی، ملاحسن، الوافی، ج ۲۲.

۱. ابن شعبه، تحف العقول عن آل رسول عليهم السلام، ج ۷.

۶. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۲۷.

۷. طباطبائی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۸۷.

۸. سید ابن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۲.

۹. شیخ کلینی، الکافی، ج ۲.

۱۰. شیخ صدوق، الامالی، ترجمه کمره ای.

۱۱. حسن ابن ابی الحسن دیلمی، ارشاد القلوب، ج ۷.

۱۲. مصباح الشریعه، ج ۷.

۱۳. مشکاه الانوار فی غرر الاخبار، ج ۷.

۱۴. الاختصاص، ج ۷.

۱۵. عباسی ولدی، محسن، ۹۶۸۷، من دیگر ما، قم، انتشارات آیین فطرت، چاپ هشتم. جلد پنجم

۱۶. عباسی ولدی، محسن، ۹۶۸۷، من دیگر ما، قم، انتشارات آیین فطرت، چاپ دهم، جلد ششم